

MIN BÄSTA FJÄLLFÄRD

Kända fjällfarare berättar

MIN BÄSTA FJÄLLFÄRD

KÄNDA FJÄLLFARARE
BERÄTTA

*Under redaktion av
Gösta Lundquist*

STOCKHOLM
Wahlström & Widstrand

INNEHÅLL

Förord	7
<i>Sigfrid Siwertz</i> , Jämtlandsfjällens symfoni	11
<i>Svante Lundgren</i> , Fruntimmersvecka i Sarek ..	33
<i>Ernst Manker</i> , Till Akka och Kallaktjåkko	57
<i>David Jonason</i> , Igloo i storm	71
<i>Sten Selander</i> , Jeknaffo	105
<i>Gillis Billing</i> , På klättertur i Nordnorge	121
<i>Lars Madsén</i> , Första resan	143
<i>Inga Löwdin</i> , Min första »Viertausender»	183
<i>Torsten Boberg</i> , Midvintertripp till Helags — i jackett	201

David Jonason (Mr Jones)

IGLOO I STORM

Trädgränsen kom susande mot oss, högplatåns nordligaste kammar låg bakom och över oss, dånet, det aldrig upphörande, det hopplösa, det mordiska dånet mullrade som krigsåskor ovanför våra huvuden, det var som att komma ned i en annan och bättre värld . . .

Ingen av oss tänkte väl i de ögonblicken på, att almanackan (ty civila livet bedrev alltjämt en almanacka utan att fästa sig vid vår lyckliga tidlöshet) utvisade långfredagen den 15 april 1938 och att klockan befann sig någonstans mellan 16 och 17 — ingenting betydde något mot att vår sista och tredje storm motvilligt släppte sitt strupgrepp om oss och lät oss glida ur sitt rytande och piskande helvete på högfjället ned mot mildare och mänskligare trakter, där

det bara rådde vanligt urbusväder, smekande oss som med ljumma, leende parfymerade fläktar ur paradiset's lustgårdar. Pris och tack för resten att vi i den dånande och rykande vitheten helt enkelt inte kunde se, vilka branter vi nu hade kvar att locka våra pulkor utför, då Pältsas högslätt plötsligt störtade sig ned i Signaldalen på norska sidan!

När vi nu på utsatt dag och tid — men likväl inte fullt programenligt — nalkades den norska ishavsbeybyggelsen efter vår 14-milafärd från Torneträsk och snart skulle få komma inomhus igen ovanpå 7 dygn i Sveriges ödsligaste och tråkigaste (och farligaste) fjällvärld, hade vi fullföljt den hittills hårdaste av Skidfrämjandets 6 avverkade iglooexpeditioner (av vilka de 4 varit längre distansfärder, genomkörande Lapplandsfjällens alla huvuddelar).

En enda kamp mot stormen var, vad vi haft för oss. Något nöje i vanlig mening hade turen ingalunda blivit, i stället hade den haft ett stänk av det vita allvaret över sig. Sol? Kanske sammanlagt två timmar på 7 dygn. Men kamp är ju också ett nöje och ger erfarenhet.

Vi hade förut provat en igloofärd i väta och klabb (Sarek 1935) och en i ihållande kyla (Sulitelma 1936), återstod oss »bara» en tur i storm. Och våra vänner iglootvivilarna hade sagt oss att »igloon går

nog bra i vackert väder, men vänta tills ni får ordentlig storm...» Vi hade så smått gått och önskat stormen på oss, ty vi litade blint på igloon. Eskimåerna smäller upp tillfälliga igloo, då stormen tar dem under vandringarna. Roald Amundsen lärde sig bygga igloo under nordvästpassagen och hade inte ord nog starka att prisa den varma, luftiga, dragfria snöhyddan framför det kalla, smällande och fuktiga tältet. Teoretiskt visste vi att igloon är ett bygge mot stormen, det var bara stormen själv som fattats. Nå, den kom och kom över hövan, tiofalt vildare än vi behövde. Och igloon klarade oss, sedan vi klarat igloon. Två gånger byggde vi i svår storm, 4 igloo pr gång.

Ett dygn (palmsöndagen, den 10 april) låg vi instormade i en lappkåta i Vuoskovuoma, bekvämt, på risbädd, med spis och fönster och en ständig ström av gästande lappar och lapskor.

Två dagar senare byggde vi vår andra igloo, den första i full storm (12 april), följande dag sökte vi göra en utbrytning ur lägret, men tvingades vända tillbaka efter två kilometers hopplös match mot stormen (hela tiden nordväst ifrån, rakt mot). 14 april, skärtorsdagen, prövade vi en ny utbrytning. På 6 timmar vann vi 5 kilometer mark! Då hade vi hunnit för långt att vända tillbaka (för övrigt var det utsiktslöst att hitta gamla lägret) och byggde andra

igloon i storm efter att ha marschat en halv dag med 830 meters genomsnittsfart i timmen.

Denna andra storm hade rutit i tre dygn, och vi inbillade oss att vädret skulle blåst ur sig det värsta, men också sista marschdagen slutade i samma helvetesryk. Den 3 km korta sjön Nirjijaure under Pältsa med slutstigningarna till vattendelaren tog oss cirka 4 timmar att forcera.

Expeditionen gav alltså bekräftelse på, vad vi visste utan att ha prövat saken, att det *går* att bygga igloo i storm. När vi murade upp våra igloo den 12 april, uppmättes vindstyrkan («storm» enligt Beauforts vindskala) av meteorologiska anstalten i Riksgränsen till 24,5 sekundmeter. Man förklarade där att Riksgränsen legat mera i utkanten av ovädret och att vi längre norrut och högre upp i fjället torde haft något hårdare vind («svår storm»).

Att det fläktade mer hos oss bestyrktes av förhållandena vid vårt andra stormbygge, den 14 april. Den dagen uppmättes »endast» 16 meter i Riksgränsen («hård blåst»), medan vi hade det om möjligt ännu värre än gången förut.

Långfredagen registrerade meteorologen i Riksgränsen 21 m («storm»), men då vi stred oss genom Pältsapasset, hade vi 24—28 meters vind att luta oss mot. Vi kastades då och då omkull av fallvindarna

över Pältsas östra utlöpare, och vid flera tillfällen ute på Nirjijaure slängdes vi bakåt som vantar. En gång formligen flyttades hela expeditionen 10—15 meter till en skön röra av skidor, stavar, pulkor, skalmar och iglooister.

Vi fick också full visshet om, vad vi till visshet anat, att igloon håller i stormen när den en gång står där. Somliga block kanske rök sin väg under själva byggandet, om man glömde passa dem någon tiondels sekund, men annars stod de fasta som berg redan under igloons nedre varv. Jag skulle vilja påstå, att blockens enorma fasthet till och med överträffade våra djärvaste föreställningar.

En annan intressant iakttagelse: vid hård storm får man liksom på köpet den briljantaste blocksnö. Snön bokstavligen packas inför ens ögon, pressas till, slätas ut, blir fast och formbar.

Väl inne i igloon — ljuvligheters ljuvlighet att krypa in i värmen och lugnet! — hade man rent av känslan att vara ändå mer inomhus än civilt. Ty såsom ett hus eller en kåta vrenslas och suckar och knakar och lyfter på sig och har sig i hårt väder, bär sig ingalunda igloon åt. Den ger inte ett ljud ifrån sig och släpper inte genom ett drag. Man hör det väldiga dånet långt borta, som om det inte angick en.

Detta är också förklarligt. Igloon bygges ju först

kupolformad, sedan tätas den utifrån med grova block och grov snö nertill och finare snö upptill och modelleras alltså mer och mer in med den omgivande snön, så att den till slut står där som en liten strömlinjeformad kulle, som tyst och stilla och försynt och ödmjukt glider ur stormens grepp.

Även på kort avstånd är ett iglooläger mycket svårt att upptäcka, i vissa belysningar omöjligt. Det fick vi också erfarenhet av en av stormdagarna.

Fjäll att varna för.

Programenligt i år? Inte riktigt. Meningen var — och två dagar avsattes därtill — att vi skulle försöka bestiga Pältsa, Sveriges nordligaste fjäll, och göra en avstickare till Treriksröset. Men vädret gav oss ingen chans att ta minsta meters snedsprång från den linje, som bragte oss rakaste vägen till målet. Dit kom vi i alla fall fram på utsatt tid, kanske några timmar »försenade». Här är färdens tids- och distansschema:

Torsdag den 7 april: från Stockholm.

Fredag den 8: start kl. 21 från Torneträsk station, framkomst till nybyggerbyn Kattuvuoma kl. 1 samma natt. Skidat 12 km på 4 tim., marschfart 3 km/tim. Meteorologiska anstalten i Riksgränsen rapporterade denna dag svag vind, mulet — 5°.

Lördag den 9: från Kattuvuoma 10.30 till lappbyn Vuosko-
vuoma (så kallad av lapparna, annars allmänt kallad Vuosko-
järvi) kl. 16. 18 km på 5½ timmar, genomsnitt 3.3 km. Väder
i Riksgränsen: 10—12 m vind, — 5°, snö.

Söndag den 10: Lägrade i Vuoskovuoma för storm. Väder i Riksgränsen 12—14 vindmeter, -3° , snö.

Måndag den 11: från Vuoskovuoma kl. 6 till iglooläger n. Sinotjaure 16.30. 25 km på $10\frac{1}{2}$ tim. Genomsnitt 2.4 km. Riksgränsväder: 2—11 m vind, -5° , snö.

Tisdag den 12: från Sinotjaure kl. 8 till iglooläger 2 km n. Råstojaure kl. 17. 26 km på 9 tim., genomsnitt 2.9 km. Riksgränsväder: 9—24.5 vindmeter, $+1^{\circ}$, regn. Vi hade ett par minusgrader och snö, ej regn.

Onsdag den 13: från Råstojaure 13.30, marsch 2 km, återtåg till lägret. 4 km på 2 tim., genomsnitt 2 km. Riksgränsväder: 12—16 vindmeter, -1° , snö. Den vind vi förgäves sökte forcera torde varit omkring 25 sekundmeter.

Torsdag den 14: från Råstojaureläger I 8.30 till igloo II, 7 km n. Råstojaure kl. 14.30. 5 km på 6 tim. Genomsnitt 830 m pr timme. Riksgränsväder: 9—16 vindmeter, $+2^{\circ}$, regn. (Vi hade 20—24 vindmeter och ett par minusgrader.)

Långfredag den 15: från Råstojaureläger II kl. 6.30 till gården Eggen i Signaldalen kl. 20.30. 45 km på 14 tim. Genomsnitt 3.1 km. Riksgränsväder: 2—21 vindmeter, -1° , snö. (Vi voro nu ännu närmare ovädrets centrum och hade åter hårdare vind.) Blandad fot- och slädmarsch till Kvesmenes, framkomst dit vid 4-tiden på natten efter 25 timmars arbetsdag.

Lördagen den 16: buss till Nordkjosbotn, båt till Tromsö.

Påskdagen den 17: buss Tromsö—Narvik, på kvällen i Riksgränsen.

Tisdagen den 19: Stockholms Central.

Vi gick alltså 135 km på 46 timmar, inklusive alla slag av raster och ett »återtåg», och noterade den blygsamma hastigheten av 2.93 km/tim.

Pr marschdag avverkade vi 19.28 km med en ge-

nomsnittlig marschtid av 6.6 tim., siffror som säger en del om svårigheterna att komma fram.

Vi hade, trots allt, haft en ännu sämre marschtur, den otroligt blöta färden genom Sarek 1935, då vi skidade 11.75 tim. pr dag i genomsnitt och inte gjorde större marschfart än 1.95 km. Men stormen var både tyngre och allvarligare att ha att göra med. Och vad tycks om vår marschfart den 14: 830 meter i timmen?

Och så tar vi truppen:

Första igloon: G. Birch-Lindgren, överledare för 6:e gången, O. Rimfors, Östersund, biträdande ledare, D. Jonason, Stockholm.

Andra igloon: S. Swärd, biträdande ledare, W. Hoffman, S. Nordenskiöld, Stockholm.

Tredje igloon: R. Olofsson, Östertälje, P. Rådeström, Hudinge, K. A. Ljungquist, K. 4, Umeå.

Fjärde igloon: U. Snellman, S. Waerner, B. Sjöblom, Stockholm.

Två omständigheter gynnade oss i all väderoturen: truppen var jämn och vältränad, stormarna blev aldrig kallare än 3—5 minusgrader. Vi kunde säkert ha byggt också i kallare storm, fast med ökad risk för förfrysningar. Saken är bara den, att vi naturligtvis disponerat marscherna annorlunda och inte försökt samma forceringar, om kylan varit starkare i den vinden.

Samtliga kom fram vid god hälsa. Några skavsår,

*En typisk uppbrottsbild. Sista snöringarna och knutarna.
På bilden Rimfors till vänster, Swärd och Raff.*

Foto David Jonason.

sargade och toppfrusna fingrar, blåsor i munnen av de många heta koken, litet halvblindhet hos en och annan efter stormpisket (trots påhavda glasögon), svullna näsor och läppar à la clownen Grock hör ju till standardföljderna av en bättre iglootur och endast understryker dess lyckade karaktär. Att man vid framkomsten uppträder nermagrad och insjunken är väl egentligen också ganska lyckat. Tyvärr äter man upp sig i alldeles för snabbt tempo (för övrigt gjorde vi allmänt erfarenheten, att vi åt och sov mera efter denna tur än någon föregående).

Och så en varning för denna fjällvärld norr om Torneträsk i Sveriges nordligaste triangel.

Norr om Vuoskovuoma är den farlig, utan reträttleder och bebyggelser. Den är tråkig, med stora, ödsliga tundror i början och små, ogästvänliga och knyciga dalgångar längre upp. Ingenting att njuta av! Kan inte nämnas på samma dag som Sarek- eller Kebnekaisemassiven, Akka- eller Pårtefjällen. Mycket mera no mans land än någonsin de öde sträckorna mellan Sarek och Sulitelma.

Söndag hos lapparna.

Tågresan upp utnyttjades den här gången till att breda hela expeditionens smörgåsförråd. De 100 färdiga »mackorna» besparade oss det föga muntra job-

bet att i igloon sitta och knacka ut smöret i frusna bitar.

Nattstarten från Torneträsk i lyriskt månsken, ens mindre lyriska betraktelser över lilla pulkans 44 kg:s viktighet, framkomsten till Isak Stöckel i nybygggarbyn Kattuvuoma, upprottet och den relativt trista dagsmarschen till Vuoskovuoma lappläger tar vi summariskt. Vuoskovuoma tog emot oss ödsligt och kallt. Efter mycket om och men satt vi i alla fall i en kåta och drack rykande, gott kaffe och bjöd själva på cigarrer och stoppade syrliga karameller i de rara lappungarna. Man började betrakta oss med vänliga blickar. Det var inledningen till en opåkallat lång men intressant vistelse hos våra nyförvärvade vänner.

Vi anvisades Anders Person Simmas tomma kåta. Han hade, tursamt för oss, nyss gift sig med en änka och flyttat till hennes vigvam. I hela lappläget Vuoskovuoma fanns vid full bosättning ett 20-tal familjer med ett 100-tal personer. Nu, innan renarna kommit, stod de flesta kåtorna stängda. (Och för den som kommer stretande i styggväder finns väl ingenting så stängt på jorden som en stängd kåta.) Renarna bestämmer naturligtvis flyttningarna helt och hållet. Den stora hjorden drev ännu ett par mil öster om oss, och vi hade stött ihop med den första av de rajder, som kommer i förväg med utrustning och bohag.

Redan första kvällen fick vi en rad besök, som gick så till att vederbörande bultade på dörren, steg in och blev stående vid tröskeln, tills en låda eller ett par ryggsäckar sköts fram att sitta på. Snart nog reserverades kåtans enda stol åt gästerna — vi hade från början placerat den framför bordet vid spisen åt dem av våra egna, som skulle koka. Vid dörren satt sedan vår gäst moltyst, tills någon sade något åt honom eller henne (vilket i regel inte dröjde många sekunder). De yngre lapparna, som gått i svensk skola, talade bra svenska, de äldre däremot knaggigare eller inte alls. Detta gällde männen. Kvinnorna tycktes i allmänhet bara kunna några få svenska ord.

Besöken gick ut och in hela kvällen. De sista kom, då vi redan krupit ned i sovpåsarna och då sågliknande darrljud skvallrade om, att expeditionen åtminstone delvis övergått till att vara en sovande dylik. Det var två ståtliga lapptanter, som satte i gång en smattrande konversation. De pekade på våra grejor och viftade och mätte i luften och antydde med gester, hur de trodde de understundom underliga grunkorna skulle användas, och de fnittrade och storskrattade om vartannat, så att expeditionen efter 5 minuter återigen var en av de vaknaste som någonsin legat och sovit i en lappkåta. Till och med Birchen grymtade till och gjorde små inlägg i det allmänna, nästan en-

tusiastiska snackande, som så småningom uppstått, dock, som det sedermera visade sig, utan att ha haft en aning om, att han varit vaken eller vad han sagt. När gummorna till sist snodde runt och stängde dörren utifrån, kändes den plötsliga tystnaden ett slag litet tryckande. Men då jag så fick Olle Rimfors knän i ryggen och Birchens ända i magen, kändes lugnet återställt och trycket borta. God natt allesamman . . .

Bland kvällens gäster hade vi mest fäst oss vid bröderna Lars och Josef Svonni, framför allt Lars, en liten, 22-årig fyr, som grinade som en solvarg med sina bländande tandrader.

— Vad gör ni egentligen i fjället? frågade Lars och fick ett halvt förläget skratt till svar. Hade man velat inleda en diskussion med Lars, kunde man ju sagt att vi ville se hur han bodde och arbetade och hade det. Den ene reser frivilligt till Stockholm (eller Jukkasjärvi eller Kiruna) för att »se på stan», den andre reser omvänt!

— Om jag trivs här? Nog *måste* man trivas! Men nog är de här fjäll tråkig och känd för att vara svår. Om det blås? Det blås alltid. Nordosten är hård och nordvästen är jävlig; och det var enda gången Lars Svonni svor, då han nämnde nordvästen. Om vi bara själva vetat, vad vi då inte visste om nordvästen . . .

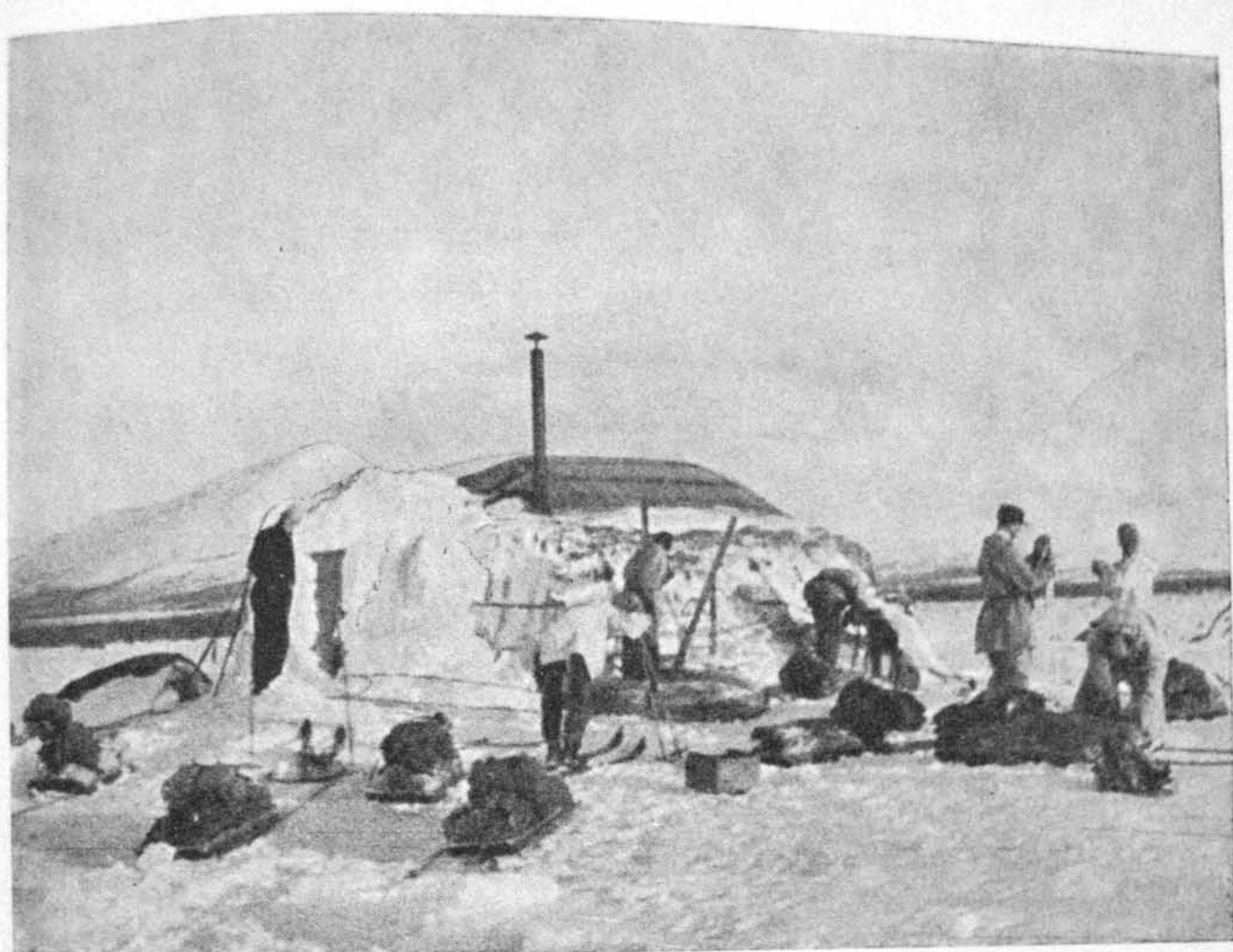
Under natten kom första stormen. Nordvästen! Kå-

tan gnisslade och knakade. Att gå på morgonen var inte att tänka på, knappt att man kunde komma ut alls. Dörren yrde igen på en minut efter varje gång man skottat rent. Så småningom lyckades någon stark iglooist, som hade extra bråttom ut, slå sönder ena dörrspegeln, en annan den andra och en tredje bryta hela dörren på sned. Dörren låg visserligen i lä, men halva stormen yrde in i alla fall, och ingenting annat återstod att göra än bygga en skyddskorridor. Swärd, Snellman, Rådeström och Waerner offrade sig, och om en stund följde Birchen med ut i yret. Då blev det genast takblock på korridoren, ty korridorer med takblock var Birchens speciella pippi.

Dagen (palmsöndagen) förflöt inne på risbädden under spel på »trynorglar» (Swärd och Norden-skiöld), allsång, spridda inledningar till tankeutbyten, framsägandet av historier, delvis goda sådana, delvis ännu roligare dylika.

Visiterna pågick hela tiden med början kl. 8 på morgonen. Lars Svonni inledde deras rad. Fram på eftermiddagen, då stormen bedarrat litet, kom också kvinnorna och barnen. Vi var dagens, kanske hela säsongens sensation i Vuoskovuoma.

Fader Simma själv fick ett anbud på en praktfull lappkniv, som prydde hans bälte, och det blev signalen till en kommers, som pågick tills vi startade

Äntligen uppbrott från kåtan i Vuoskovuoma, där vi låg instormade ett dygn. Observera stormkorridoren, som vi byggde upp till lapparnas oförställda förvåning och motvilliga beundran.

Foto David Jonason.

morgonen därpå: knivar, russar, handskar, bälten. Priserna steg undan för undan, även på inackorderingen. Simma hade fastställt logipriset i kåtan till 25 öre pr man och dygn («stormen står nog några dagar»), men sonen Simma meddelade senare, att det måste ha varit något missförstånd, priset var 50 öre.

Man skulle rent av kunna säga, att den lilla försäljningsdjävul, som sålunda slog sina klor i våra Vuoskovuomavänner, lyckades ställa till med en viss kyla i själva avskedets ögonblick. Vid vårt tidiga uppbrott på måndagsmorgonen skickades en lappdräng över med en stor säck av allehanda varor. Men dels hade vi köpt oss färdiga på söndagen, dels gav oss brådskan med uppbrottet föga köpro — det blev ingen alls affär av, och lappdrängen såg verkligt syrak ut, när han slängde påsen på ryggen och skidade i väg utan ett ord till avsked. Och Nordenskiöld hade kvällen förut hört sig för, om man inte skulle vilja komma med en ren och ackja för några minuters filmning. Vad skulle man få för det, då? Nordenskiöld föreslog en femma och fick intet svar. På morgonen var vi nyfikna om renen skulle komma. Nej, femman hade tydligen inte räckt till.

Men dessa små episoder hoppas jag inte fördärvade den ömsesidiga känsla av trivsel och vänskap de föregående dagarna frammanat.

No mans land.

Stormen bedarrade, som det heter. När en storm bedarrar, övergår den i någonting som vetenskapligt kallas hård vind, men som folk i allmänhet nog också kallar storm. När denna hårda vind efterträder den föregående, är det precis som om ett stort tryck gav med sig. Vi skulle så småningom bli rätt stora experter på graderingen, men införde till sist vår egen terminologi, endast skiljande på storm och busväder: är det storm eller bara busväder? Busväder — härligt . . .

Under nattens förra del kom man av det oregelbundna dånet kring Per Simmas kåta att drömma, att man låg mitt i ett bättre bombardemang. Så tystnade de bombande ljuden fram emot 4-snåret. Oron spred sig i sovsäckarna med början vid Snellmanska avdelningen, och sedan reste den ena sovpåsen efter den andra på sig: vaffanurå, *ere lugnt!* De' var'e!

Under marschen roade vi oss med att passera det spännande området kring Vuoskåive, där kompassen roade sig med oss sålunda, att den hoppade över från fyra grader västlig till fyra grader östlig missvisning. Men vi var beredda på den missvisande missvisningen och gick endast obetydligt fel, innan vi gick rätt.

No mans land! Tundra! Trist.

Hittade på en ny fjällgrogg: tag en syrlig karamell, lägg den i munnen. Tag en nypa snö, lägg den i mun-

nen, ovanpå karamellen. Låt det hela smälta. Smakar som limonad. Denna fjällgrogg slog igenom. Norden-skiöld blev stor kund på mina syrliga karameller.

Vi gick i igloo kl. 16.30.

Stormbygge.

Den 12:te kom vi i väg kl. 8, hade bra före i början, till och med litet sida medvind en halvtimme, lekte, fotograferade och filmade en smula. Men detta roliga var snart över.

Denna den händelserikaste av våra iglooexpeditioner skulle komma att bli den minst filmade och fotograferade av alla. Naturligtvis. När man har fullt göra med att komma fram alls, flaxar man inte omkring och jagar effekter och belysningar för film. Det är bättre att komma fram utan film än att få fina filmer och inte komma fram! Man gick i stället och äcklade sig åt alla de feta filmscener man aldrig fick ta.

Själv försökte jag filma det andra stormbygget, men det höll på att gå illa. Under de tio minuterna jag sysslade med pulkan och kameran, var jag nära att förfrysa händerna. Att hålla sökaren ren var fullständigt omöjligt hur jag vände mig. Jag fick rikta kameran blint och lät maskinen gå på Guds försyn. Det visade sig efteråt, att linserna rykt igen ganska

Igloo i storm! Första bygget i 24 meters »blåst». Klipp ur Nordenskiölds film som blev 3—4 meter lång.

fort och att det synliga resultatet blev en bråkdel av det beräknade och därtill synnerligen dimmigt.

Mer och mer no man's land!

Och så kom Råstojaure, 681 meter över havet. Hemska sjö! Den glömmer vi inte i första taget. För det första tog den aldrig slut, och när den tog slut, höll den på att göra slut på oss alla. Nu kom den storm, som i Riksgränsen mättes upp till 24.5 sekundmeter och här hos oss var minst fem meter styvare. Jag hade mitt tjocka kartfodral fastkopplat på ryggen. Det började slå mig i nacken. Jag fick riktiga knockouts, en gång såg jag formligen stjärnor. Jag måste verkligen skratta i all bedrövelsen. Kunde man ha önskat sig ett löjligare pålägg till alla de andra mödorna?

Vid stranden hade vi kanske vår hårdaste pärs under hela turen. Birch-Lindgren, som gått ute på högra flygeln, berättade efteråt, att han formligen blåst bort utan att någon märkte det och att han haft mycket svårt att finna fäste och komma på benen igen, då han dansade i väg med pulka och allt ut på de rena isytorna.

Steg för steg arbetade vi oss framåt för att komma i lä. Till slut stannade Olle Rimfors. Ingen människa kunde höra vad han skrek, man kunde bara se att han skrek: »Dom här jäkla fjällen finns det inget lä i». I

stället för att fortsätta vidare och trötta oss till ingen nytta beslöt vi bryta marschen och bygga igloo.

Nu kom alltså det ögonblick vi väntat på så länge. Stunden var inte bara spännande, den var allvarlig. Tänk, trots allt, om våra vänner vedersakarna skulle få rätt, om det inte gick att bygga igloo i storm, om vi skulle bli tvungna att pressa ned oss två och två i trånga stormbivacker, inte så rymliga ens som kungakistorna i Riddarholmskyrkan.

Men nu hände det märkvärdiga. Vi bar oss åt precis som vanligt. Birch-Lindgren ritade ut diametern för igloon, Olle började skära block 10 meter därifrån, och jag trampade upp en väg emellan dem, så att jag skulle hitta från den ene till den andre med blocken. Och snabbt och effektivt organiserade sig de andra lagen ögonblickligen på samma sätt. Enda skillnaden mot vanligt var, att ögonen isade igen och att man då och då blåste omkull med blocken. Ibland klarade man dem genom att falla på ryggen, precis som kolingen då han ramlade i plurret med pluntan, men stoppade tummen i buteljhalsen och räddade vätskan. Ibland hann man inte bestämma, hur man kastades omkull, och då rök naturligtvis blocket ut i naturen i form av atomer. Ibland gick man fel och kom till Olofssons lag och måste gå tillbaka till Birchen för att komma till Olle. Jag upptäckte nu att

blockbäraren har den förnämligaste uppgiften vid stormbygget. Jag skulle hålla både byggaren och skäraren vid gott humör.

— Vilka helsikes dåliga block, skrek Birchen i örat på mig. — Du skär fina block, säger Birchen, skrek jag i örat på Olle.

— Har inte den fan hunnit längre, skrek Olle i örat på mig, när jag berättade att Birch var på tredje varvet.

— Olle tycker du bygger väldigt fort, skrek jag i örat på Birchen.

Och båda var efter omständigheterna mycket nöjda. Olle tyckte att »Birchen förstår sig i alla fall på block», och Birchen tyckte att »Olle vet i alla fall vad det vill säga att bygga».

Återtåget.

I samma ögonblick vi krupit in i igloon på tisdagskvällen, tog vi farväl av stormen. Då vi mojade oss kring kokkärnen och sörplade på våra heta kok, stånkande av välbehag, prisande det underbara lugnet och den ljuvliga värmen — tänk om vi i stället måst kura ihop oss innanför en kall, fuktig, piskande tältduk! — då fick det blåsa småspik ute i naturen. Gärna orkan för resten! Och hur länge? Den sorgen tyngde oss inte heller en sekund. Gud ske lov, människan är

bara ett stort barn och har julgranen kvar mycket längre än hon själv anar. Optimismen fullkomligt välte över en, visst fick det storma så länge det orkade, stormen skulle också trivas, alltid bleve det någon råd sedan; och inte ens en storm kan ju fortsätta i evighet.

Vi lyssnade till dånet, som liksom avlägsnade sig mer och mer... Sömnens varade precis 12 timmar! Var skulle man kunna få en så lång och lugn natt annat än i en igloo? I varje fall ingenstans nere i den moderna storstaden med dess 1,001 oljud under den s. k. natten.

Att bryta upp på morgonen var inte att tänka på. Storartat nog att man krälade sig ut ur den sköna igloon för att gå på toaletten...

Vid halv 14-tiden gav Birch i alla fall marschorder. Stormen hade slaknat litet, och Birchen ville om möjligt skapa ett något bättre utgångsläge för nästa dagsmarsch, om det skulle bli någon. Vi hade inte mer än kommit i bindningarna, så friskade vinden på igen till full stormstyrka. De första 500 meterna ned till sjön gick an, men sedan var det färdigt på allvar. Naturen blåste upp sig nästan abnormt. Den gjorde oss nästan för stor heder. Då vi på två timmar hade hunnit på sin höjd 2 km, och vi i bästa fall kunde marschera 2 timmar till, innan vi skulle vara tvungna

att bygga igen, var det inte svårt att besluta ett åter-
tåg till lägret.

De två kilometerna blåste vi tillbaka som ett nysande, men var var lägret? Först letade vi i spridd ordning, förgäves. Och så anbefalldes Birchen skytte-
linje och finkamning av området. När Putte Sjöblom körde ute på sin högra flygel, gav han till ett vrål, så vi trodde han gripits av fjällpsykos — i stället hade den gullgossen hittat lägret! Vi hade alltså 12 man högt under nära en timmes tid letat i stormen efter lägret på rätt plats utan att hitta det. En bra illustration till vad vi förut berättat om igloolägrets förmåga att smälta in i omgivningen och göra sig icke blott stormsäkert utan även osynligt.

Den här gången lägrade vi med principorder om uppbrott, så snart stormen lagt sig. En timme ägnades åt hyddorna, som tätades, putsades och städades, så gick vi i igloo, kokade och kojade vid 18-tiden, mitt på ljusa dagen. Sömnen kom i alla fall som ett brev på posten. Inte förrän efter 8 timmar, eller klockan 2 på natten, började vi röra på oss igen. Olle krängde sig ut; rapporten blev nedslående, nordväst som förut, om möjligt hårdare. Hyddorna låg nu så insnöade, att man formligen måste kliva dem på taket för att få kontakt med folket där inne, berättade Olle. Han hittade på att sticka ned en latta (rottingen som

spänner ut pulkaöverdraget) genom taket och vispade om med den, tills han fått napp i den, ett tecken på att »dom levde». Genom det lilla latthålet skrek han sitt »avvakta» och hörde dova murr till svar.

Drygt 4 timmar till fick vi njuta i sovpåsarna; alltså en andra natt med 12 timmars sömn i igloon. Man samlade åtminstone krafter.

Klockan 6.20 blev det ny oro. Dånnet hade dämpats, men ryket var lika tätt. Hur som helst, vi hade ledsnat på att vänta mer, och ledaren gav uppbrottsorder.

Klockan 8.30 gled vi så ut på den tröstlösaste skidfärd jag någonsin haft nöjet vara med om. Nu kom de 6 timmar, då vi gjorde 5 km i eljest lätt terräng, d. v. s. 830 meter i timmen.

Det gällde att inte släppa någonting ur sitt grepp, om man satte värde på att ha grunkan i fråga kvar. Inte ens en stav vågade vi parkera på vanligt sätt, då vi stannade; vi stack ned den djupt med handtaget före och kringlan upp.

Före starten hade Putte Sjöbloms vindblus blåst hädan, medan han bara skulle vända på den. Litet ledsen över att förlora just det plagget just den dagen, gav han sig i väg efter, ett i och för sig vansinnigt tilltag. Han hade göra en kvart att ta sig tillbaka till lägret. Då hade väl vindblusen hunnit till Karesuando.

Vid halv 3-tiden beslöt vi att ge oss och bygga. Vinden var nu hårdare än under förra stormbygget, men himlen tycktes vara klar ovanför, och solen sken igenom ibland och liksom lättade upp stämningen. Jag råkade få blockvägen mellan skäraren och byggaren precis i vindriktningen och vet faktiskt inte, vilket som var värst: att vandra med blocket med ryggen lutad mot stormen eller gå tillbaka och hämta nya. Ögonen isade igen först, och sedan började nedisningen från mösskärmen. Till slut var hela anorakluckan framför ansiktet igenisad, och det var egentligen inte så dumt, ty man fick en sorts lä gratis. Men på insidan smälte isen mot ansiktet och näsan och rann ned på halsen och kroppen.

Man förstår så väl att folk grips av psykos i storm. Det väldiga dånet tar aldrig slut, det grymma pisket, trycket, det hela tar aldrig slut. Man har svårt att få luft och måste utbilda en speciell teknik för att andas. Den som är ute i detta inferno och inte säkert vet, hur han skall klara sig, måste ha mycket goda nerver för att inte paralyseras. Vi med våra välsignade spadar och snöknivar behövde dess bättre aldrig gå igenom detta psykiska prov.

Lång långfredag.

Nästa morgon, långfredagen den 15:e, hände oss något fast otroligt: vi hade anständig sikt, och vinden hade slagit om på syden! Vi skulle få medvind!

Rimfors hade redan på kvällen tippat omslag i vinden; när ovädret från Island hunnit tillräckligt långt österut, borde dess roterande vindar för vår del resultera i några sydliga körare. Han fick rätt.

Mitt i natten hade det plötsligt blivit tvärtyst. Dånnet upphörde. Vi vaknade alla tre som på en signal. Detta var vid $\frac{1}{2}$ 4-tiden, och halv 7 startade vi.

Medvind, skarföre! En mil, 10 km, på 1 timme 50 minuter trots ganska benig terräng! Vi körde tyst och utan pauser. Det gällde att hinna så långt som möjligt med denna oväntade hjälp. Ingen visste, när nästa oväder kunde komma. Tur att vi inte anade, att det redan var på väg.

Framemot 12-tiden nalkades vi det stolta Pältsa, ett litet svenskt Matterhorn. Just då bröt solen igenom, och vi fick njuta en timmes underbart fjällpanorama. Foto och film.

Pältsa, 1.518 meter, stack rätt upp med ungefär 900 meters stigning från platån vi åkte på. Toppen hade blivit arbetsam att ta, det såg vi. Skidorna hade inte fått vara med länge. Det hela skulle blivit en ganska alpinistisk uppgift.

Men nu gällde det bara att marscha. Inga snedsteg. Vi hade värsta bitarna kvar.

Här hände sig att vi fick tillfällig känning med trädgränsen till stor glädje för den swärdska, dragande schäfern Raff, som inte haft med ett träd att göra på fem dar — skalmar, skidor, stavar och spadskäft kan ju aldrig bli detsamma. Plötsligt bröt sig Raff ur kolonnen med husses pulka och skenade. Man kunde ha trott, att hunden fått ett anfall av fjällpsykos; men snart var han framme vid det lilla, men dock trädet, som bestod av ett par 30 cm höga kvistar; och skenandets gåta var löst.

Så var det färdigt för tredje stormen! Som rivna skyar kom cyklonpelare dansande runt hörnet över Pältsas utlöpare. Dessa »små» fallvindar var så ilskna, att vi inte hade en chans att gå igenom dem, utan måste trycka ned på skidorna. Vi började kastas omkull vid högtidligare tillfällen. Särskilt gjorde Swärd en grannare luftfärd, då han fattades av en cyklon och råkade vara ur balans. Med sin ryggsäck — Raff drog hans pulka — blev han ett tacksamt gripobjekt för vinden.

Jag hade just stjälpits baköver och höll på att lösgöra mig ur skalmanerna, då Swärd sade något vänligt om att »somliga tycks inte tycka om blåsten». Knappt hade han uttalat denna älsklighet, förrän han åter

En del av expeditionen under Pältsa, Sveriges nordligaste fjäll, ett Matterhorn i miniatyr. Nya stormkörare väntade.

Foto David Jonason.

lyftes upp och dansade i väg. Mycket värre. Så småningom samlade även han ihop sig och åkte ifatt. Icke utan entusiasm behärskade jag mig, log så brett den nedisade käften tillät och yttrade:

— Tjäna.

Vid vissa tillfällen och med rätta kisuttalet är detta »tjäna» en replik som täcker mycket betydande känslområden.

Nordenskiöld var oförsiktig nog att utmana mig på ett vad.

— Det där är sista knölen, sade han och pekade på en kam framför oss.

Men jag sade, att »sista knölen» finns inte, när det är fråga om en vattendelare, ty bakom sista knölen kommer alltid flera knölar.

Topp. Jag vann. Tyvärr. Vad allt hade vi inte kvar! Vandrigen över Nirjijaure skall vi inte tala om. Snöstormen var över oss på vitaste allvar. Ett par gånger slängde den omkull halva expeditionen. Vi var visserligen vana nu, men draghålet runt Pältsa gav oss betydligt värre körare än tidigare. Och det kändes skönt, när vi till slut tog av skidorna allihopa, band dem på pulkorna och gick till fots mot stormen med stavarnas hjälp. Vi kämpade oss igenom och uppför de 3—4 kilometerna till vattendelaren på någonting omkring 4—5 timmar.

I början skildrade jag de ljuvliga känslor, som bemäktigade sig hela truppen, då vi äntligen passerat högsta kammen före Norge och började nedfarten.

Till den kammen hade Olle Rimfors gjort en mycket säker orientering. Birchen skötte orienteringen hela dagen förut, men då han på Nirjijaure drabbades av halvblindhet i stormen, överlät han resten av vägfinnandet åt Rimfors.

Nedfärden genom det lugna, men branta paradiset Signaldalen i Norge bildade påminde mycket om vår störtflykt ned till Fjellbu tre år tidigare. Vi som nu hade fast angöring av skalten vid pulkan, kunde slingra oss ned ganska smidigt, för de övriga sladdade de små lastdjuren som de värsta rymmarna in bland snår och stammar.

I själva verket hade vi en mera krävande bit kvar i Norge än vi räknat med. Det är också litet psykologi det där att anse sig »vara framme», fast man har miltals kvar.

Men sedan vi kommit ned i dalen, skidat timmar på leriga och sörjiga landsvägar och till sist även måst skumpa över älven, stod vi äntligen inne på gården Eggen, och den gemytliga Rolf Lukstad steg ut på trappan i skjortärmarna och hälsade oss välkomna till Norge. Då var klockan 20.30, och vi hade skidat 14 timmar i ett sträck.

Alltid hade vi blivit hjärtligt mottagna på norska sidan, men aldrig hjärtligare än nu. Fru Lukstad väckte hela dalen på natten för att få ut slädar. En gård väckte hon inte. Varför? Jo, där bodde Jon, och han var nygift . . .

Isak Heiskel hade ordnat överliggningen åt oss i Kvesmenes.

— Vi väntade inte, att dokker skulle komma fram i dag. Vi trodde ingen skulle komma igenom Pältsa med det här vädret emot!

En underbar fjordfärd i skeppar Niels Wollans »sköite», en eftermiddag och natt i Tromsö, en bussfärd på de otroligaste vägar — 22 mil på 12 timmar — till Narvik och, ja, i Narvik, så långt söder ut, där var man ju nära på hemma i Stockholm!